

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ανεξάρτητη Αρχή

ΠΟΡΙΣΜΑ 346/98/1.9.1999

Συνήγορος του Πολίτη: **Ν. Διαμαντούρος**

Βοηθός Συνήγορος: **Μ. Μητροσύλη**

Εισηγητές : **Ι. Αρσενοπούλου, Ευτ. Φυτράκης** [Ειδικοί επιστήμονες]

Ιστορικό

Η κύρια *****, ηλικίας 54 ετών σήμερα, εισήχθη στις 22.4.1998 στη Γυναικολογική Κλινική του Γενικού Περιφερειακού Αντικαρκινικού Νοσοκομείου Πειραιά (στο εξής: ΓΠΑΝΠ) «Μεταξά», για προγραμματισμένη χειρουργική επέμβαση (ολική υστερεκτομή, δηλαδή αφαίρεση μήτρας με τα εξαρτήματά της) εξαιτίας ινωμωμάτων στη μήτρα. Κατά το προεγχειρητικό στάδιο, και συγκεκριμένα στις 23.4.1998, υποβλήθηκε σε όλες τις προβλεπόμενες προεγχειρητικές εξετάσεις μεταξύ των οποίων και σε εξέταση για επιφανειακό αντιγόνο (HBsAg) του ιού της ηπατίτιδας Β, η οποία ήταν αρνητική (βλ. σχετ. 1).

Στη συνέχεια υποβλήθηκε στις 28.4.1998 στην εν λόγω χειρουργική επέμβαση, κατά τη διάρκεια της οποίας της έγινε μετάγγιση δύο μονάδων αίματος. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της εγχείρησης έλαβε εξιτήριο στις 6.5.1998.

Μετά από διάστημα τριών περίπου μηνών, η κυρία ***** παρουσίασε ίκτερο, υπέρχρωση ούρων και αποχρωματισμό κοπράνων. Στις 10.8.1998 εισήχθη επείγοντως στο Ιπποκράτειο Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών, όπου διαπιστώθηκε ότι πάσχει από οξεία ηπατίτιδα Β (βλ. σχετ. 2). Στο νοσοκομείο αυτό νοσηλεύτηκε μέχρι 12.8.1998.

Στη συνέχεια η κατάσταση της υγείας της παρουσίασε επιδείνωση, με αποτέλεσμα να εισαχθεί για δεύτερη φορά επείγοντως, την 1.9.1998 στο Γενικό Περιφερειακό Νοσοκομείο Αττικής «Σισμανόγλειο». Η ιατρική διάγνωση για άλλη μια φορά ήταν οξεία ηπατίτιδα Β (βλ. σχετ. 3). Στο συγκεκριμένο νοσοκομείο νοσηλεύτηκε επί 18 ημέρες και εξήλθε κλινικά βελτιωμένη στις 18.9.1998. Εκτοτε, η κυρία ***** κατά δήλωσή της, υποφέρει, εξ' αιτίας της ηπατίτιδας Β, από διάφορες και ποικίλες ανωμαλίες που υπέστη η υγεία της. Ως επί το πλείστον πρόκειται για αρθραλγίες, οι οποίες έχουν μειώσει σε πολύ μεγάλο βαθμό την ποιότητα του βιοτικού της επιπέδου και την καθηλώνουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα στο κρεβάτι.

Η κυρία ***** με την αναφορά της στο Συνήγορο του Πολίτη υποστηρίζει ότι η εμφάνιση ηπατίτιδας Β, τρεις σχεδόν μήνες μετά τη χειρουργική επέμβαση, στην οποία υπεβλήθη στο ΓΠΑΝΠ «Μεταξά», οφείλεται αποκλειστικά σε μολυσμένο αίμα που της μεταγγίσθηκε κατά τη διάρκεια της εγχείρησης.

Κρίσιμα δεδομένα στη συγκεκριμένη μετάγγιση αίματος

Ο Συνήγορος του Πολίτη ερεύνησε την υπόθεση διενεργώντας αυτοψία και εξετάζοντας προσεκτικά τα στοιχεία του ιατρικού φακέλου της παραπονούμενης, που τηρούνται στο Νοσοκομείο «Μεταξά». Επιπλέον στη Διεύθυνση Αιμοδοσίας του ιδίου Νοσοκομείου, έλεγξε τα διαθέσιμα στοιχεία που αφορούσαν τη συγκεκριμένη μετάγγιση αίματος, δηλαδή τις καρτέλες αιμοδοτών καθώς και το βιβλίο καταχώρισης στοιχείων δωτών και δεκτών.

Από την παραπάνω έρευνα προέκυψε ότι, κατά τη διάρκεια της εγχείρησης στην οποία υποβλήθηκε η κυρία ***** στις 28.4.1998, της έγινε μετάγγιση δύο μονάδων αίματος. Η μία εξ' αυτών, προερχόταν από τον εθελοντή τακτικό αιμοδότη

κύριο *****, στο αίμα του οποίου δεν διαγνώσθηκε κατά τους σχετικούς ελέγχους της Αιμοδοσίας, σύμφωνα με την καρτέλα που τηρείται εκεί, ούτε η ύπαρξη επιφανειακού αντιγόνου (HBsAg), ούτε αντισώματος στο πυρηνικό αντιγόνο (anti-HBc) (βλ. σχετ. 4). Δηλαδή το αίμα αυτό ήταν αρνητικό στους δείκτες ηπατίτιδας Β, και συνεπώς ασφαλές για μετάγγιση.

Η άλλη μονάδα αίματος που έλαβε η κυρία ***** προερχόταν από τον αιμοδότη κύριο ***** . Από τις εξετάσεις για τους δείκτες ηπατίτιδας που έγιναν στο αίμα του κυρίου ***** , όπως αυτές καταγράφονται στην καρτέλα αιμοδοσίας, προέκυψε ότι το αίμα του ήταν αρνητικό στο επιφανειακό αντιγόνο του ιού της ηπατίτιδας Β (HBsAg), αλλά θετικό ως προς το αντίσωμα στο πυρηνικό αντιγόνο του ίδιου ιού (anti-HBc ή anti-core ή αντι-COR, όπως για συντομία γράφεται στους ιατρικούς φακέλους). Το τελευταίο αυτό αντίσωμα (anti-HBc), είναι ένας δεύτερος δείκτης μολυσματικότητας του αίματος για ηπατίτιδα Β, και εφόσον αποδειχθεί θετικός επιβάλλεται η περαιτέρω διερεύνηση του αίματος ώστε με τις σχετικές εξετάσεις να αποκλεισθεί πιθανή μολυσματικότητά του. Η ένδειξη αυτή αναγράφεται με μελάνι διαρκείας ως “COR (+)” στο κάτω μέρος, της καρτέλας του κυρίου ***** (βλ. σχετ. 5).

Από την ισχύουσα νομοθεσία, (Υπ. Απόφ. 2058/90, ΦΕΚ. 35/Β/90), για το έλεγχο της μολυσματικότητας του αίματος του δότη αναφορικά με την ύπαρξη ηπατίτιδας Β, προβλέπεται και επιβάλλεται, ως απαραίτητη εξέταση, μόνο αυτή για το επιφανειακό αντιγόνο του ιού της ηπατίτιδας Β (HBsAg). Παρά ταύτα στη Διεύθυνση Αιμοδοσίας του ΓΠΑΝΠ «Μεταξά» (όπως προκύπτει από την προφορική αλλά και γραπτή δήλωση της διευθύντριας του τμήματος Αιμοδοσίας, κυρίας *****) ακολουθείται ως πάγια τακτική ο πρόσθετος έλεγχος του προς μετάγγιση αίματος και για την ύπαρξη του αντισώματος στο πυρηνικό αντιγόνο του ιού της ηπατίτιδας Β (anti-HBc). Αυτό γίνεται με σκοπό τον ασφαλέστερο έλεγχο του υπονήφιου προς μετάγγιση αίματος και την αποφυγή μετάδοσης ηπατίτιδας Β μέσα από τη μετάγγιση. Ο έλεγχος αυτός έχει νόημα να γίνεται και σύμφωνα με τα διεθνή ιατρικά δεδομένα, γιατί: *«εξαιτίας των διαφορών που παρατηρούνται στο χρόνο εμφάνισης αντισωμάτων στο επιφανειακό αντιγόνο (HbsAg) μετά από λοίμωξη από τον ιό της ηπατίτιδας Β, μερικές φορές σημειώνεται ένα χάσμα μερικών εβδομάδων κατά τη διάρκεια του οποίου έχει εξαφανισθεί το επιφανειακό αντιγόνο (HbsAg) του ιού, και δεν έχει εμφανισθεί ακόμα το αντίσωμά του (anti-HBs), το οποίο δείχνει αποδρομή της λοίμωξης. Σε αυτό το χρονικό διάστημα που ονομάζεται το διάστημα του «παραθύρου», το αντίσωμα στο πυρηνικό αντιγόνο (anti-HBc), μπορεί να είναι το μόνο ορολογικό στοιχείο παρούσας ή πρόσφατης λοίμωξης, και αίμα που περιέχει αντισώματα στο πυρηνικό αντιγόνο (anti-HBc) με απουσία επιφανειακού αντιγόνου (HbsAg) και απουσία αντισώματος στο επιφανειακό αντιγόνο (anti-HBs), έχει παρουσιασθεί σε περιπτώσεις ηπατίτιδας Β μετά από μετάγγιση αίματος»*. (Πιστή μετάφραση από: *Harrison's PRINCIPLES OF INTERNAL MEDICINE, 12th International Edition, 1991, Vol. 2, σελ. 1323*).

Ενέργειες του Συνηγόρου του Πολίτη

Μετά την συγκέντρωση και την αξιολόγηση του συνολικού αποδεικτικού υλικού, ο Συνήγορος του Πολίτη, προχώρησε στην εκτίμηση των ιατρικών δεδομένων, των αιματολογικών εξετάσεων και των σχετικών γνωματεύσεων και απέστειλε άμεσα επιστολή προς τον Πρόεδρο του Δ.Σ. του ΓΠΑΝΠ «Μεταξά» (βλ. σχετ. 6). Με την επιστολή αυτή ζητήθηκε από τη Διοίκηση του Νοσοκομείου να δοθούν στο Συνήγορο του Πολίτη οι συμπληρωματικές εξετάσεις που έγιναν στο αίμα του κυρίου ***** [το οποίο είχε βρεθεί θετικό στο αντίσωμα του πυρηνικού αντιγόνου, δηλαδή με anti-core (+)], ώστε να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο μολυσματικότητας του αίμα-

τός του, που κατ' αρχήν προκύπτει από την ανεύρεση θετικού πυρηνικού αντισώματος.

Σε απάντηση στην επιστολή αυτή ο Πρόεδρος του Δ.Σ. του Νοσοκομείου μας διαβίβασε, το απευθυνόμενο προς τον ίδιον, χειρόγραφο υπηρεσιακό σημείωμα της κυρίας *****, διευθύντριας του Τμήματος Αιμοδοσίας. Με το υπηρεσιακό αυτό σημείωμα δίνεται η εξής απάντηση στα ερωτήματα που έθεσε ο Συνήγορος του Πολίτη: «[...] Στην Αιμοδοσία μας ελέγχουμε όλους τους αιμοδότες και ως προς το anti – cor αντίσωμα (χωρίς αυτό να μας το επιβάλει ο νόμος) και όσοι απ' αυτούς έχουν υψηλό τίτλο anti – cor αντίσωμα ελέγχονται και για anti S αντίσωμα. Όσα από τα αίματα έχουν και anti-S αντίσωμα, αυτά τα αίματα δίδονται προς χορήγηση, ενώ αυτά που δεν έχουν anti S αντίσωμα απορρίπτονται. Η γιατρός της Επιτροπής (δηλαδή του Συνηγόρου του Πολίτη), βλέποντας στην κάρτα ενός αιμοδότη να έχει αναγραφεί anti – cor θετικό, το θεώρησε ύποπτο ίσως και μας ζητάει στην επιστολή γιατί δεν προβήκαμε για περαιτέρω έλεγχο. Ενώ της είχα εξηγήσει γιατί έχει αναγραφεί το anti – cor.» (βλ. σχετ. 7).

Στη συνέχεια και αφού κρίθηκε ότι με το παραπάνω υπηρεσιακό σημείωμα δεν παρασχέθηκαν οι απαιτούμενες και ανάλογες με τη σοβαρότητα του θέματος εξηγήσεις από τη Διοίκηση του Νοσοκομείου, ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε την από 17.2.1999 νέα επιστολή του προς τον Πρόεδρο του Δ.Σ. ζητώντας να απαντηθεί με σαφήνεια η προηγούμενη επιστολή, να δοθούν συγκεκριμένες απαντήσεις για τους ελέγχους που διενεργήθηκαν στο αίμα του κυρίου ***** και ειδικά αυτές που έγιναν αφού ανιχνεύτηκε το θετικό πυρηνικό αντίσωμα στο αίμα του, και τέλος να αποσταλούν τα αποδεικτικά των εξετάσεων αυτών (βλ. σχετ. 8).

Ως απάντηση του Νοσοκομείου, ελήφθη η από 30.3.1999 επιστολή του Προέδρου του Δ.Σ. και το συνημμένο σε αυτή χειρόγραφο σημείωμα της Διευθύντριας του Τμήματος Αιμοδοσίας, στο οποίο αναφέρεται ότι «[...] στην αιμοδοσία μας ελέγχονται οι αιμοδότες και για τον προσδιορισμό anti – core αντίσωμα. Όσοι έχουν υψηλό τίτλο δηλ. κάτω από 0,080 s/co υποβάλλονται και σε έλεγχο προσδιορισμού anti – s αντίσωμα. Στο συγκεκριμένο δότη κύριο ***** το anti – core αντίσωμα βρέθηκε με χαμηλό τίτλο και θεωρήθηκε το αίμα κατάλληλο για μετάγγιση.» Περαιτέρω αναφέρεται στο θέμα της προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων και επισημαίνει ότι «[...] τα ακριβή αποτελέσματα με ποσοτικούς τίτλους (προσδιορισμός) των ορολογικών εξετάσεων φυλάσσονται στην αιμοδοσία για ένα μήνα, και μετά απορρίπτονται διότι δεν υπάρχει μηχανογράφηση στην αιμοδοσία μας» (βλ. σχετ. 9). Με την απάντηση αυτή δεν παρέχεται οιαδήποτε ουσιαστική εξήγηση για τον λόγο αναγραφής της ένδειξης “COR (+)” στην καρτέλα του κυρίου *****.

Διαπιστώσεις

A. Μετά την ανάλυση των παραπάνω δεδομένων, ο Συνήγορος του Πολίτη κατάληξε στα εξής συμπεράσματα:

1. Η κυρία *****, ως διευθύντρια του τμήματος Αιμοδοσίας, διενήργησε πέραν της επιβαλλόμενης από το νόμο, εξετάσεις για αντιπυρηνικό αντίσωμα στον ιό της ηπατίτιδας Β (anti-HBc) ή όπως για συντομία αναφέρεται, “COR”. Τα αποτελέσματα της εξέτασης αυτής, όπως προκύπτει από την καρτέλα του αιμοδότη *****, ήταν θετικά. Παρόλα αυτά, δεν αξιολογήθηκαν όπως οι κανόνες της ιατρικής επιστήμης ορίζουν. Αντί λοιπόν όπως θα έπρεπε το συγκεκριμένο αίμα είτε να απορριφθεί, είτε να υποβληθεί σε σειρά πρόσθετων ελέγχων, ώστε να κριθεί η καταλληλότητά του ή μη για μετάγγιση, άνευ ετέρου διατέθηκε στην κυρία *****.

2. Η κυρία ***** αρνείται κατ' επανάληψη να εξηγήσει λογικά το γεγονός που προαναφέρθηκε, παρά τις επανειλημμένες ενοχλήσεις μας. Από τα διαθέσιμα στοιχεία δεν προκύπτει η καταλληλότητα του μεταγγισθέντος αίματος. Αντίθετα από

την καρτέλα του δότη, όπου αναγράφεται “COR (+)”, συνάγεται η ακριβώς αντίθετη διαπίστωση, δηλαδή ακαταλληλότητα του αίματος αυτού.

3. Η κυρία *****, η οποία έλαβε το αίμα του κυρίου ***** με μετάγγιση, νόσησε από ηπατίτιδα Β περίπου [τρεις] 3 μήνες μετά την μετάγγιση του πιθανώς ύποπτου αίματος, δηλαδή μέσα στο προβλεπόμενο χρονικό διάστημα που ορίζεται από τη βιβλιογραφία ως χρόνος επώασης του ιού (από 1 μέχρι 6 μήνες, με μέσο όρο 2 μέχρι 3 μήνες) (*Harrison's, PRINCIPLES OF INTERNAL MEDICINE, 12th EDITION, 1991, Vol. 2, σελ. 1327, table 252-2*). Η συγκεκριμένη ασθένεια (ηπατίτιδα Β) προκαλεί διάφορες σοβαρές επιπλοκές, κάποιες από τις οποίες είναι πυρετός και αρθρίτιδα, καθώς και πολλές βλάβες στο ήπαρ με πιθανό κίνδυνο της ίδιας της ζωής της ασθενούς.

4. Κατά τη διερεύνηση των σχετικών αποδεικτικών εγγράφων, διαπιστώθηκε σοβαρή δυσλειτουργία κατά την τήρηση των προβλεπόμενων αρχείων αιμοδοσίας. Ειδικότερα αναζητήθηκαν ανεπιτυχώς τα αποτελέσματα των εξετάσεων που έγιναν στο αίμα του κυρίου ***** για το αντίσωμα στο πυρηνικό αντιγόνο (anti-HBc). Από τα στοιχεία αυτά θα προέκυπταν οι ακριβείς τιμές (με αριθμητικό προσδιορισμό, δηλ. υψηλός ή χαμηλός τίτλος) μολυσματικότητας του συγκεκριμένου αίματος. Η εξήγηση που δόθηκε από τη διευθύντρια του τμήματος Αιμοδοσίας είναι ότι τα αποτελέσματα των εξετάσεων γενικώς, δεν φυλάσσονται πέρα από ένα μήνα από την ημέρα διενέργειάς των (βλ. σχετ. 9). Η τακτική αυτή, πλήττει καίρια το επίπεδο ασφαλούς λειτουργίας και μειώνει τη δυνατότητα άσκησης ουσιαστικού ελέγχου, του τμήματος Αιμοδοσίας. Ας σημειωθεί ότι σύμφωνα με τους κείμενους κανόνες τα αρχεία αιμοδοσίας πρέπει να διατηρούνται τουλάχιστον για πέντε (5) χρόνια. (βλ. *Ελληνική Αιματολογική Εταιρία, Βασικοί κανόνες λειτουργίας της Αιμοδοσίας, Αθήνα 1993, σελ. 52*).

Β. Από το ιστορικό που αναλύθηκε παραπάνω προκύπτουν, κατά τη γνώμη του Συνηγόρου του Πολίτη, τα παρακάτω ποινικώς ενδιαφέροντα γεγονότα:

Η κ. ***** υπεβλήθη σε χειρουργική επέμβαση στις 28.4.1998 στο ΓΠΑΝΠ "Μεταξά" κατά τη διάρκεια της οποίας δέχτηκε δύο μονάδες αίματος, για τις οποίες ακολουθήθηκε διαδικασία ελέγχου μολυσματικότητας. Ο έλεγχος αυτός περιελάμβανε δύο φάσεις αναφορικά με την ανίχνευση των δεικτών ηπατίτιδας Β. Ο δεύτερος εκ των δύο ελέγχων απόσκοπει στην μείωση των πιθανοτήτων σφάλματος και την επίτευξη υψηλότερου βαθμού ασφάλειας κατά τη χορήγηση αίματος.

Η μία μονάδα αίματος ενώ κατά τον πρώτο έλεγχο έδειξε αρνητικά αποτελέσματα στο δεύτερο έλεγχο (COR) η ένδειξη υπήρξε θετική. Η ένδειξη αυτή σημαίνει ότι το συγκεκριμένο αίμα είναι κατά πάσα πιθανότητα μολυσμένο από τον ιό της ηπατίτιδας Β. Η ενδεικνύομενη επιστημονικά τακτική σ' αυτή την περίπτωση είναι είτε η πλήρης απόρριψη του αίματος είτε η υποβολή του σε σειρά επιπλέον εξετάσεων - ελέγχων προκειμένου να ελεγχθεί η ύπαρξη ή μη σ' αυτό του ιού της ηπατίτιδας Β και ως εκ τούτου η καταλληλότητα του ή μη για μετάγγιση σε άλλο άνθρωπο. Πριν την ολοκλήρωση αυτών των ελέγχων το παραπάνω «ύποπτο» αίμα δεν μπορεί να διατεθεί για μετάγγιση.

Εν τούτοις το συγκεκριμένο αίμα μεταγγίστηκε στην κ. ***** . Στη συνέχεια προέκυψε ότι η κ. ***** νόσησε από ηπατίτιδα Β, κάτι που διαπιστώθηκε μέσα στον προβλεπόμενο για τη συγκεκριμένη ασθένεια χρόνο εμφάνισης (των 3 μηνών). Η συγκεκριμένη ασθένεια επιφέρει σημαντική επιβάρυνση της υγείας και συνδέεται με καίριες δυσλειτουργίες του ανθρώπινου οργανισμού, ακόμα δε και κίνδυνο ζωής.

Γ. Από τα παραπάνω υπό Α και Β διαπιστώνονται τα ακόλουθα:

1. Η χορήγηση στην κ. ***** αίματος το οποίο κατά τον έλεγχο «COR» είχε θετική ένδειξη (πιθανή ύπαρξη ιού ηπατίτιδας) και η νόσηση στη συνέχεια της παραπάνω από την εν λόγω ασθένεια δημιουργεί εύλογες σκέψεις για τη μεταξύ τους αιτιώδη συνάφεια. Τα επιμέρους στοιχεία αφενός της χορήγησης του αίματος και

αφετέρου του αποτελέσματος (εμφάνιση της νόσου της ηπατίτιδας Β) συγκλίνουν στη βάσιμη πιθανολόγηση ότι το δεύτερο οφείλεται αιτιακά στην πρώτη.

2. Η ηπατίτιδα Β συνιστά σοβαρή νόσο, η μετάδοση της οποίας καλύπτει τους όρους της βαριάς σωματικής βλάβης αφού πρόκειται για νόσο που μπορεί να έχει βαριές και μακροχρόνιες συνέπειες.

3. Η θετική ένδειξη κατά τον έλεγχο «COR» δηλώνει ότι ήταν γνωστή η πιθανότητα το συγκεκριμένο αίμα να είναι μολυσμένο και ως εκ τούτου η μετάγγισή του να μεταφέρει τον ιό της ηπατίτιδας Β στον μεταγγιζόμενο. Ήταν συνεπώς γνωστό το ενδεχόμενο της προσβολής του μεταγγιζόμενου από τον παραπάνω ιό. Οι υπεύθυνοι της αιμοδοσίας είχαν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ιδιαίτερο νομικό καθήκον να μη χορηγήσουν το παραπάνω αίμα και είτε να το απορρίψουν είτε να προχωρήσουν σε παραπέρα ελέγχους, όπως επιτάσσουν οι κανόνες της ιατρικής επιστήμης.

Δ. Με βάση τις παραπάνω σκέψεις συνάγεται ότι υφίστανται αποχρώσεις ενδείξεις για την τέλεση εγκλήματος κατά της σωματικής (λειτουργικής) ακεραιότητας της κ. ***** ή άλλης αξιόποινης πράξης [...]